

สังนิยมนิพนธ์การนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรม
ที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564¹
Ideas in Magical Realism Literary Works of
S.E.A. Write Award Finalists, 1996 – 2021

จาง ฉี¹ และ จันทรสุตา ไชยประเสริฐ²

ZHANG QI¹ and Jansuda Chaiprasert²

^{1,2} คณะศิลปศาสตร์

^{1,2} Faculty of Liberal Arts

^{1,2} มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

^{1,2} Huachiew Chalermprakiet University

*E-mail: 1945839063@qq.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สังนิยมนิพนธ์การนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 จากนวนิยาย 7 เล่ม และเรื่องสั้น 30 เรื่อง โดยใช้แนวคิดการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมเป็นแนวทางในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์ได้ใช้ตัวละครสังนิยมนิพนธ์การนำเสนอแนวคิดหรือฉากนิพนธ์การนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต แนวคิดปัญหาทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และแนวคิดการพัฒนา ดังนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต ประกอบด้วยการยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความทุกข์ ความรักความเมตตาทำให้สังคมมีความอบอุ่น และการเป็น

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง สังนิยมนิพนธ์การนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2564-2539 หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ตัวเองเสริมให้โลกสวยงาม แนวคิดเหล่านี้ได้สอดคล้องกับหลัก คำสอนของศาสนาพุทธ และแนวคิดการใช้ชีวิตทั่วไป 2) แนวคิดปัญหาทางสังคม ประกอบด้วยการขาดความใส่ใจก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มนุษย์ใช้อำนาจในทางที่ผิด มนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตน ปัญหาเหล่านี้ได้กีดขวางความก้าวหน้าของสังคม 3) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ประกอบด้วยการเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเชื่อผีสาวเทวดาในสังคมไทย และ 4) แนวคิดการพัฒนา ประกอบด้วยการพัฒนาทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และการพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ ผู้ประพันธ์ได้ใช้ความมหัศจรรย์มานำเสนอความจริงในสังคม

คำสำคัญ : วรรณกรรมสังขนิมมหัสจรรย์, แนวคิด, รางวัลซีไรต์

Abstract

This research aims to analyze ideas presented in Magical Realism literary works of S.E.A. Write Award finalists, during 1996 – 2021. Seven novels and thirty short stories are studied and analyzed according to concepts of ideas presentation in literary works. The research finds that authors use magical realistic characters or incidents to presents four main ideas, as the following. 1) Ideas about living philosophy, including adhesion brings sufferings; being oneself could make the world beautiful; and love and kindness create warm society. These ideas are coherent with Buddhist teachings. 2) Ideas about social problems, including lack of attention cause interpersonal relationship problems; humans use their powers wrongly; and selfish people care only their own interest. These problems obstruct progresses of the society. 3) Ideas about folk culture, including praising of local wisdom; and recognition of supernatural powers. These reflect the value of local wisdom and beliefs in the supernatural in Thai society. 4) Ideas of development, including development has resulted in a variety of cultural mixes.; and development fight old beliefs with modern society. Authors apply the magical to present truths in the society.

Keyword: Magical Realism literary work, idea, S.E.A. Write Award

บทนำ

วรรณกรรมแนวสังขนิมมหัสจรรย์เริ่มเป็นที่รู้จักในสังคมไทยตั้งแต่การเผยแพร่ผลงานเรื่อง “One Hundred Years of Solitude” ในปี พ.ศ. 2529 มีการแปลเป็นภาษาไทยชื่อ “หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว” กระทั่งถึงปัจจุบันเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับการพูดถึงมากเป็นพิเศษในประเทศไทย โดยเฉพาะเมื่อการประกวดรางวัลซีไรต์ได้มีวรรณกรรมประเภทนี้หลายเล่มที่เขารอบสุดท้าย บางเล่มยังได้รับรางวัลซีไรต์ด้วย ความหมายของวรรณกรรมสังขนิมมหัสจรรย์ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2552) ได้กล่าวไว้ว่า สังขนิมมหัสจรรย์เกิดจากการนำคำสองคำที่สื่อถึงแนวการประพันธ์สองรูปแบบมาเรียงต่อกัน นั่นคือ คำ “สังขนิม” กับ “มหัศจรรย์” คำว่า “สังขนิม” ในด้านวรรณกรรมสื่อความหมายถึง “วรรณกรรมแนวสังขนิม” ซึ่งเป็นศิลปะการประพันธ์ที่เน้นสะท้อนภาพชีวิตและสังคมตาม ความเป็นจริง โดยที่ความเหมือนจริงและความสมจริงนั้นตั้งอยู่บนฐานคิดแบบเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ ขณะที่คำว่า “มหัศจรรย์” ในด้านวรรณกรรมสื่อความหมายถึง “วรรณกรรมแนวแฟนตาซี” ซึ่งผูกพันกับเรื่องมหัศจรรย์เหนือจริงรวมถึงตำนานและเรื่องเล่าพื้นถิ่นซึ่งไม่สามารถอธิบายด้วยหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้ สังขนิมมหัสจรรย์จึงเป็นพื้นที่ของการปะทะสังสรรค์ระหว่างโลกทัศน์สองแบบซึ่งผูกโยงกับตรรกะคนละชุด โดยนัยนี้ สังขนิมมหัสจรรย์จึงมิได้มีสถานะเป็นเพียงแนวทางการประพันธ์เท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในฐานะวาทกรรมซึ่งมีแนวคิดและอุดมการณ์รองรับด้วย วรรณกรรมสังขนิมมหัสจรรย์มีจุดเด่นเฉพาะตัว ดังที่ ภาสกร ลือสกุล (2561) ได้กล่าวถึงจุดเด่นของวรรณกรรมสังขนิมมหัสจรรย์ว่า เรื่องราว “แปลกประหลาด” จะถูกบอกเล่าอย่างเป็นธรรมชาติ ราวกับเป็นเรื่องที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันทั่วไป

ผู้ประพันธ์ไทย เช่น กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, เววัตร พันธุ์พิพัฒน์, ศิริวรรณ แก้วกาญจน์, ประชาคม ลุนาชัย, อุเทน พรมแดง, วิมล ไทรนันทน์ และอนุสรณ์ ติปยานนท์ เป็นต้น ผลงานของพวกเขาส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากแนวสังขนิมมหัสจรรย์ ผลงานหลายเล่มของผู้ประพันธ์เหล่านี้ได้เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์และบางเล่มได้รับรางวัลซีไรต์ด้วย ปี พ.ศ. 2539 หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด แผ่นดินขึ้น ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้รับรางวัลซีไรต์ของประเทศไทย ในรวมเรื่องสั้นเล่มนี้ มีเรื่องหนึ่งที่มีลักษณะ

การประพันธ์สอดคล้องกับสังคมนิยมหัตถกรรม ได้แก่ เรื่องสั้นเรื่อง “แม่มัดแห่งหุบเขา” หนึ่งสี่รวมเรื่องสั้นของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์จึงถือเป็นวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมเล่มแรกที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกศึกษาวรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2539 ถึง ปีพ.ศ. 2564

ผู้ประพันธ์วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมได้นำเสนอแนวความคิดหรือทัศนะสำคัญไปยังผู้อ่าน ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2559) กล่าวเกี่ยวกับการประพันธ์วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมว่า วรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมของไทยถูกมองว่าเป็นทางเลือกหนึ่งของวรรณกรรมที่ต้องการสะท้อนปัญหาสังคม โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างความคิดหัตถกรรมให้เป็นอุปมาเพื่อสื่อความหมายเชิงวิพากษ์สังคม และละเลยที่จะพิจารณาถึงมิติของการทำทนายชนบทการเขียนเชิงสังคมนิยมและการตั้งคำถามกับชุดความเชื่อในความจริงเชิงประจักษ์นิยมที่ใช้กำกับชนบดสังคมนิยม คำอธิบายดังกล่าวสอดคล้องกับ นพวรรณ รองทอง (2543) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถกรรมกับการนำเสนอแนวคิดในสังคมว่า เนื้อหาที่เป็นสังคมนิยมในนวนิยายสังคมนิยมแนวหัตถกรรมนั้นเกิดจากความต้องการของผู้ประพันธ์ที่จะวิพากษ์วิจารณ์สังคมและสะท้อนแนวความคิดร่วมสมัยที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในช่วงหนึ่ง ๆ มายังผู้อ่าน ส่วนใหญ่ผู้ประพันธ์แนวสังคมนิยมหัตถกรรมจะพยายามนำเสนอมุมมองเรื่องความวุ่นวายทางด้านการเมืองและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ประชาชนในบ้านเกิดเมืองนอนของพวกเขาต้องเผชิญหน้าอยู่ หรืออาจเป็นการบอกเล่าผลพวงจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการรุกรานของประเทศมหาอำนาจ จากการการอธิบายข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้ใช้ความคิดหัตถกรรมมาบอกความจริงในสังคม ซึ่งความจริงเหล่านั้นมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมอะไรบ้างโดยผ่านองค์ประกอบสังคมนิยมหัตถกรรม

วรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมไทยมีความน่าสนใจที่นอกเหนือจากการผสมผสานความจริงกับความมหัศจรรย์แล้ว ยังได้แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ผู้ประพันธ์อยากถ่ายทอดไปยังผู้อ่าน ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2555) กล่าวว่า วรรณกรรมแนวสังคมนิยมหัตถกรรมไทยมุ่งสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจ อภินิหารและอำนาจเหนือธรรมชาติเข้าไปในท้องเรื่องเป็นหลัก กระแสความนิยม

เรื่องวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น งานสังขนิมมัตตจรรยไปเชิดชูวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น สังขนิมมัตตจรรยผสมผสานเรื่องราวเชิงสมจริงเข้าเรื่องราวมหัศจรรย์ที่อิงอยู่กับตำนานท้องถิ่นและความเชื่อพื้นบ้าน ย่อมเอื้อให้วรรณกรรมแนวนี้สอดคล้องประสานกับกระแสวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว สังขนิมมัตตจรรยจึงมีสถานะเป็นวรรณกรรมทางเลือกที่พยายามชี้ให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของตำนานพื้นบ้านและความเชื่อพื้นถิ่นในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มิใช่เรื่องมง่าย เหลวไหล ไร้สาระอีกต่อไป จากการอธิบายข้างต้นสามารถเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนและเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามที่ว่า ในวรรณกรรมสังขนิมมัตตจรรยนั้น ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอะไรบ้าง ผู้ประพันธ์อยากบ่งบอกสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมท้องถิ่นอะไร จึงสนใจที่จะศึกษาสังขนิมมัตตจรรยกับการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

จากการอ่านวรรณกรรมสังขนิมมัตตจรรยที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2539-2564 พบว่า มีนวนิยายทั้งหมด 7 เล่ม และเรื่องสั้น 30 เรื่องเป็นแนวสังขนิมมัตตจรรย อาทิ นวนิยายเรื่อง เล่นเงา ทะเลน้ำนม เรื่องเล่าในโลกลงตา โลกประหลาด ในประวัติศาสตร์ความเศร้า วิญญาณที่ถูกเนรเทศ ทะเลสาบน้ำตา เดฟีน: เรื่องเล่าของตระกูลคนเขียนเสื้อจากไทรบุรี เรื่องสั้นเรื่อง “แม่มดแห่งหุบเขา” “น้ำตก” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น แผ่นดินอื่น เรื่อง “เด็กชายกับต้นไม้ประหลาด” “กัปภี” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น ต้นไม้ประหลาด เรื่อง “เสกให้” “นฤมิตมายา” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น อสรพิษ และเรื่องอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนผ่านสังขนิมมัตตจรรยแล้ว ผู้วิจัยพบว่ายังมีแนวคิดหรือสาระสำคัญของเรื่องที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะนำเสนอต่อผู้อ่านโดยผ่านเรื่องราวสังขนิมมัตตจรรย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการดำรงชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาวิเคราะห์สังขนิมมัตตจรรยกับการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สัจนิยมมหัศจรรย์กับการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาสัจนิยมมหัศจรรย์กับการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2539-2564 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม (Textual Analysis) โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นแนวสัจนิยมมหัศจรรย์และแนวคิดในวรรณกรรม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ในสังคม เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเนื้อหาวรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์
2. รวบรวมนวนิยายและเรื่องสั้นที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ตั้งแต่ พ.ศ. 2539-2564
3. คัดเลือกนวนิยายและเรื่องสั้นแนวสัจนิยมมหัศจรรย์ที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ตั้งแต่ พ.ศ. 2539-2564 จำนวน 20 เล่ม ซึ่งมีนวนิยาย 7 เล่ม ได้แก่ เล่นเงา ทะเลน้ำนม เรื่องเล่าในโลกลงตา โลกประหลาดในประวัติศาสตร์ความเศร้า เกาะล่องหน ทะเลสาบน้ำตา เดฟีน: เรื่องเล่าของตระกูลคนเขียนเสือจากไทรบุรี และหนังสือรวมเรื่องสั้น 13 เล่ม ได้แก่ แผ่นดินอื่น แม่มดบนตึก อ่านโลกกว้าง นิทานกลางแสงจันทร์ ต้นไม้ประหลาด เหน็ดฤดู เราหลงลืมอะไรบางอย่าง กระดุกของความลวง นิมิตต์วิกาล บันไดกระจก อสรพิษและเรื่องอื่น ๆ หญิงเสาะและเรื่องราวอื่น ประวัติศาสตร์ที่เพ่งเศร้า
4. วิเคราะห์แนวคิดที่นำเสนอผ่านสัจนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564
5. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาสัจนิยมมหัสจรรย์กับการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 ผู้วิจัยได้ศึกษานวนิยายจำนวน 7 เล่ม และเรื่องสั้น 30 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมสัจนิยมมหัสจรรย์ได้นำเสนอแนวคิดหรือชุดความคิดที่ผู้ประพันธ์อยากถ่ายทอดให้ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ความจริงบางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม ให้ผู้อ่านเกิดความคิดความเข้าใจกับสังคม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต แนวคิดปัญหาทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และแนวคิดการพัฒนา โดยผ่านองค์ประกอบสัจนิยมมหัสจรรย์ ทั้งตัวละครสัจนิยมมหัสจรรย์และเหตุการณ์มหัสจรรย์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต

ในวรรณกรรมสัจนิยมมหัสจรรย์ที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ การยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความทุกข์ ความรักความเมตตาทำให้สังคมมีความอบอุ่น ได้สอดคล้องกับปรัชญาในพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเมตตา กรุณา อุเบกขา หรือไตรลักษณ์เรื่อง ความเป็นของไม่เที่ยงหรือเรียกว่าอนิจจัง แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลอย่างลึกซึ้งสำหรับคนไทย แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับคำสอนในศาสนาพุทธ ได้แก่ การยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความทุกข์ และความรักความเมตตาทำให้สังคมมีความอบอุ่น นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอแนวคิดการใช้ชีวิตทั่วไป คือ การเป็นตัวเองเสริมให้โลกสวยงาม โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความทุกข์

การไม่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หมายถึง ผู้คนในสังคมไม่ยึดติดกับบางสิ่งบางอย่าง เช่น ความรัก ความแค้น ความตาย ความเป็น ความสุข ความจริง ความหลง เป็นต้น ซึ่งการยึดติดสิ่งเหล่านั้น ไม่ดีต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน อาจทำให้ผู้คนเกิดความทุกข์ และหนีความทุกข์ไม่พ้น จากการศึกษาวรรณกรรมสัจนิยมมหัสจรรย์ที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดนี้ในวรรณกรรม

จำนวนหลายเรื่อง เช่น นวนิยายเรื่อง *เรื่องเล่าในโลกลวงตา* และ *วิญญาณที่ถูกเนรเทศ* เรื่องสั้นเรื่อง “มรดกสักขี” “ตะขุ” “กัปกัลป์” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง *เรื่องเล่าในโลกลวงตา* ของพิเชษฐศักดิ์ โพธิ์พัยค์ ได้กล่าวถึงคนรักของ “ข้า” ถูกงูพิษกัดจนเสียชีวิต “ข้า” จึงเกิดความแค้นต่องูทุกพันธุ์ สาบานว่าจะล่าล้างเงาให้หมดสิ้นจากแผ่นดิน จึงเดินทางเข้าป่าเพื่อล่าล้างเงาให้หมด แต่ “ข้า” ถูกงูพิษกัดในป่า ตัวละครสังขนิมมหัสจรรย์ ซึ่งเป็นบุรุษปริศนาคนหนึ่งปรากฏออกมาได้ช่วยเหลือชีวิตของ “ข้า” และได้บอกปรัชญาการดำเนินชีวิตให้ “ข้า” ว่า ปล่อยวางความแค้นทั้งหมด ไม่ยึดติดกับความแค้น และทำความดีให้คนอื่น ดังตัวอย่าง

“เมื่อเจ้าปลดพันธนาการออกไปได้ ดวงใจจะมีอิสระ โบายบินเหนือพื้นโลก เงาปีกของเจ้า อาจแผ่ทอดสู่หลายดวงใจ ให้คนเหล่านั้น โบายบินสู่ฟากฟ้าเหมือนเจ้า ความคลั่งแค้นนั้น ใครก็มีได้ แต่มีก็คนปลดความแค้นออกจากใจได้ ...แต่เมื่อเจ้าว่างเปล่าจากความคลั่งแค้นแล้ว ข้าก็จะมอบบางสิ่งให้ เพื่อเจ้าจะได้ใช้มันไปประกอบคุณความดีต่อไป... สิ่งใดเล่าที่เรากำหนดได้อย่างแท้จริง”

(*เรื่องเล่าในโลกลวงตา*. 2555 : 120)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างบุรุษปริศนาซึ่งไม่ทราบที่มาที่ไปได้ปรากฏตัวออกมาบอกให้ “ข้า” ต้องเรียนรู้การปล่อยความแค้น ทำความดีให้กับคนอื่น หลังจากนั้นก็หายไปอย่างฉับพลัน มานำเสนอแนวคิดการยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความทุกข์ผ่านตัวละครสังขนิมมหัสจรรย์ว่า เมื่อมนุษย์เราปลดพันธนาการ ไม่ยึดติดบางสิ่งบางอย่างแล้ว ชีวิตเราก็จะมีอิสระและมีความสุข ในชีวิตเรา การยึดติดบางสิ่งบางอย่างเป็นเรื่องธรรมชาติของผู้คน แต่เราก็ต้องเรียนรู้การปล่อยวาง ต้องเข้าใจว่าชีวิตไม่มีอะไรที่แน่นอน เช่นเรื่องความรักกับความแค้น ความตายกับความเป็น ความทุกข์กับความสุข ความจริงกับความหลง เป็นสิ่งที่อยู่คู่กัน เราไปห้ามทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ สิ่งที่เราทำได้ก็คือ การปล่อยวาง และทำดีต่อคนอื่น เรากับคนอื่นถึงจะได้มีความสุข แนวคิดเรื่องไม่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้สอดคล้องแนวคิดในพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์ด้านความเป็นของไม่เที่ยง ไม่มีอะไร

แน่นอนในชีวิต เราต้องยอมรับความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ชีวิตเรา ถึงจะมีความสุข

1.2 ความรักความเมตตาทำให้สังคมมีความอบอุ่น

ความรักความเมตตา หมายถึง เวลาอยู่ร่วมกับคนอื่น ต้องมีความรักความเมตตา ต่อคนอื่น ไม่ทำร้ายคนอื่นหรือเอาเปรียบคนอื่น ใส่ใจคนอื่น ทำให้โลกที่เราอาศัยอยู่ สวยงามขึ้น ไม่ว่าความรักความเมตตาจะระหว่างสามีกับภรรยา พี่น้อง พ่อแม่กับลูก และบุคคลในสังคมก็ตาม จากการศึกษาวรรณกรรมสังนัยมมัทศจรรยที่เขารอบสุดท้าย รางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า มีจำนวนหลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิด ความรักความเมตตาจะระหว่างสามีกับภรรยา ได้แก่ เรื่องสั้นเรื่อง “ปิ่นโต” “ตุ๋นเอ็นเล้าร้อน” “ประดิษฐกรรมของอาทง” ในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิด เรื่องความรักความเมตตาจะระหว่างพ่อแม่กับลูกโดยผ่านสังนัยมมัทศจรรย ได้แก่ เรื่อง สั้นเรื่อง “ปิ่นโต” “มรดกสักขี” “กระดุกของความหลง” และในวรรณกรรมจำนวน หลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดเรื่องความรักความเมตตาจะระหว่างบุคคลในสังคม โดยผ่าน สังนัยมมัทศจรรย ได้แก่ นวนิยายเรื่องเรื่องเล่าในโลกลวงตา เรื่องสั้นเรื่อง “เงาแห่งฝน” “แม่มดแห่งหุบเขา” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องสั้นเรื่อง “ตะขู” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น นิทานกลางแสงจันทร์ของประชาคม ลุนาชัย ได้กล่าวถึง น้องชายของนิตยากลับมาไทยหลังเรียนจบปริญญาเอกจาก มหาวิทยาลัยใหญ่โตในสหรัฐอเมริกา แต่พอเขากลับมาไม่กี่วัน น้องชายก็กลายร่าง เป็นตะขูโดยไม่มีเหตุผล ทุกสิ่งที่เขาชอบแต่ก่อน กลับเป็นที่ไม่ชอบในปัจจุบัน อาหาร ที่เขาเคยชอบมาก ตอนนี้เขาก็ไม่กินแล้ว กินแต่เปลือกไม้ในสวนบ้านอย่างเดียว นิตยา รู้สึกเสียใจกับการเปลี่ยนแปลงของน้องชายที่รัก แต่เธอไม่ได้ทอดทิ้งหรือรังเกียจ น้องชาย ยังเอาใจใส่ ดูแลน้องชายเป็นอย่างดี และอยากให้น้องชายมีความสุข ไม่ว่าน้องชายอยู่ในสภาพแบบไหน ดังตัวอย่าง

หล่อนต้องการเห็นน้องชายมีความสุข ไม่ว่าจะอยู่ในคราบร่าง มนุษย์หรือสัตว์ที่เพ่งกลายพันธุ์ เพียงเขาได้กินอ้ม พอใจกับรสชาติอาหาร ร่าเริงกับชีวิต หล่อนก็พึงใจแล้ว แม้ว่าความทุกข์จากที่น้องชายมีสภาพ น่าเวทนายังฝังแฝงอยู่ในส่วนลึก

(ตะขู. 2548 : 263)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างลูกชายของหล่อนหลังจากเรียนจบจากต่างประเทศแล้วกลับบ้าน ไม่นาน ก็เปลี่ยนเป็นตะขูโดยไม่มีเหตุผล แต่พี่สาวของเขายังรักและดูแลน้องชายอย่างเหมือนเดิม มานำเสนอแนวคิดเรื่องความรักระหว่างพี่กับน้องว่าความรักคือการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าน้องชายจะเปลี่ยนสภาพเป็นแบบไหน มีความเปลี่ยนแปลงในชีวิตยังไง ในฐานะพี่ ก็ยังคงรักน้องชาย ดูแลน้องชายเป็นอย่างดี ในครอบครัวที่ไม่มีพ่อแม่ พี่ก็เหมือนพ่อแม่ของน้อง รับผิดชอบดูแลน้องทุกอย่าง พี่ไม่ต้องการผลตอบแทนใด ๆ จากน้อง เพียงแต่อยากให้น้องมีความสุข ร่าเริงกับชีวิต พี่ก็รู้สึกดีใจและพอใจแล้ว

1.3 การเป็นตัวเองเสริมให้โลกสวยงาม

การเป็นตัวเอง หมายถึง แสดงตัวเป็นตัวเอง ไม่เสแสร้งหรือโกหกคนอื่นใจของตนคิดยังไงก็แสดงอย่างนั้นออกมา ให้ความสำคัญกับความต้องการของตัวเอง ไม่สนใจปัจจัยภายนอก จากการศึกษาวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า ในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดเรื่องเป็นตัวเองเสริมให้โลกสวยงาม เช่น นวนิยายเรื่อง เล่นเงา เรื่องสั้นเรื่อง “เขี้ยวของคำ” “หนดของอำนาจ” “สัตว์ประหลาด” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องสั้นเรื่อง เขี้ยวของคำ ในหนังสือรวมเรื่องสั้น กระจกของความลวง ของ เรวดีร์ พันธุ์พัฒนา ได้กล่าวถึง ตัวละครสังคมนิยมมหัศจรรย์หุ่นไล่กาได้พูดคุยกับตัวละครสังคมนิยมมหัศจรรย์หมาคำที่เป็นหมาแต่สามารถพูดคุยกับมนุษย์ว่า ให้หมาคำต้องเป็นตัวของตัวเอง ดังตัวอย่าง

“เป็นตัวของตัวเองนั่นดีที่สุด หนูคำเอ๋ย” ลุงว่าพลางพ่นควันยาสูบเป็นวงกลมเชื่อมร้อยกันไป

“เป็นตัวของตัวเองหรือ?” คำครุ่นคิด เมื่อวานนี้เองที่หมาตัวสุดท้ายเพิ่งถูกจับขึ้นรถกระบะไป เสียงกรีดร้องของมันยังก้องกังวานอยู่ในโสตประสาท

“หรือไม่เช่นนั้น” ลุงดำยืมเห็นฟันหลออย่างเจ้าเล่ห์ “ก็จงพลีอย่างนักการเมือง” เสียงหัวเราะของทั้งคู่ดังก้องโลกา

(กระจกของความลวง. 2554 : 239-240)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างหุ่นไล่กา ซึ่งเป็นสิ่งของแต่สามารถพูดคุยกับมนุษย์ และมีความคิดเหมือนมนุษย์ สนทนากับมนุษย์ซึ่งเป็นหมูตัวหนึ่ง แต่สามารถพูดคุยกับมนุษย์เช่นกัน มาเสนอแนวคิดการเป็นตัวเองเสริมให้โลกสวยงามผ่านตัวละครสัจนิยมมหัศจรรย์ว่า มนุษย์เราต้องทำเป็นตัวเอง ปัจจุบันมีทั้งคนหลงและความหลงอยู่ในสังคมไทย ปรากฏการณ์นี้ทำให้ชีวิตเต็มไปด้วยความหลง อย่ากลัวเหมือนนักการเมืองที่เปลี่ยนมาเปลี่ยนมาจนไม่เป็นตัวเอง เราต้องเป็นตัวเอง แสดงตัวตนที่แท้จริงให้ผู้อื่น แสดงความคิดจากใจเราจริง ๆ ทำให้ผู้อื่นรับรู้สิ่งที่เราต้องการและเรียกร้อง ยอมรับสิ่งที่มืออยู่จริงของตนเอง ไม่เสแสร้งปิดบังตัวเอง

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดใน 3 ประเภทโดยผ่านตัวละคร สัจนิยมมหัศจรรย์หรือเหตุการณ์สัจนิยมมหัศจรรย์ ได้แก่ 1) การยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความทุกข์ ชีวิตมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนเสนอ ทุกคนจะบังคับทุกสิ่งเป็นไปตามความต้องการของตนไม่ได้ หากไม่ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ชีวิตนั้นจะเต็มไปด้วยความทุกข์ แนวคิดนี้ได้สอดคล้องกับแนวคิดในพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์ด้านความเป็นของไม่เที่ยง 2) ความรักความเมตตาทำให้สังคมมีความอบอุ่น บุคคลในสังคมต้องการความรักความเมตตาจากผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นระหว่างสามีภรรยา ระหว่างพี่น้อง ระหว่างพ่อแม่หรือระหว่างบุคคลในสังคมใด ๆ ก็ตาม การให้ความรัก ความเมตตากับคนอื่น ได้ช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม ทำให้สังคมเกิดความสามัคคีกันและความอบอุ่น 3) การเป็นตัวเองเสริมให้โลกสวยงาม แสดงตัวเป็นตัวเอง เนื่องจากจิตใจมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นความจริงมากที่สุด มนุษย์ต้องทำตามจิตใจและความต้องการที่แท้จริงของตัวเอง โลกที่เราอาศัยอยู่ถึงจะได้สวยงามยิ่งขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางสังคม

ในวรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์ที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ใช้วรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์วิพากษ์ปัญหาสังคมปัจจุบัน นำเสนอปัญหาที่อยู่จริงโดยผ่านตัวละคร

สัจนิยมมหัศจรรย์หรือเหตุการณ์มหัศจรรย์ ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอประเด็นปัญหาทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ การขาดความใส่ใจก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มนุษย์ใช้อำนาจในทางที่ผิด มนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตน โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การขาดความใส่ใจก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นปัญหาที่มีอยู่ในสังคม เช่น การขาดความดูแลระหว่างพ่อแม่ลูก การห่างเหินระหว่างคู่รัก และการไม่สนใจคนอื่น ปัญหาเหล่านี้ไม่ดีต่อการพัฒนาของสังคม อาจเกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ในสังคม จากการศึกษาวรรณกรรมสัจนิยมมหัศจรรย์ที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ได้พบในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง เช่น เรื่องสั้นเรื่อง “กัปกัลป์” “เชียวของคำ” “เด็กชายกับต้นไม้ประหลาด” “กรอบ” ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างคู่รัก ได้พบในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง เช่น เรื่องสั้นเรื่อง “เพดานอาศูร” “ตุ้ยเย็นเร้าร้อน” “ปิ่นโต” กับปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ได้พบในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง เช่น เรื่องสั้นเรื่อง “ใบหน้าของผีไร้หน้า” “สุวรรณภูมิ” “กระดุกของความลง” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องสั้นเรื่อง “กัปกัลป์” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น *ต้นไม้ประหลาด* ของอุเทน พรหมแดง ได้กล่าวถึงหญิงชราช่วยลูกเลี้ยงดูหลานด้วยความเต็มใจ แต่หลังจากพวกเขาเติบโตแล้ว ไม่เคยมีลูกหรือหลานสักคนมาเยี่ยมหญิงชราบ้าง หญิงชราเฝ้ารอคอยการมาหาของลูกและหลานตั้งหลายสิบปี สุดท้ายเสียชีวิตในท่าที่เฝ้ารอคอยลูกหลานอยู่หน้าบ้านด้วยความไม่สมหวัง โครงกระดูกที่อยู่หน้าบ้านของหญิงชรา นั้น ส่งเสียงร้องให้ทุกคืน แต่ใคร ๆ ก็ไม่สามารถทำอะไรกับโครงกระดูกของหญิงชรา ดังตัวอย่าง

...หญิงชราทั้งนำหว่าดผวาและนำเวทนาสงสาร แกรอคอย

ลูก ๆ ทั้งตอนมีชีวิตและหลังความตายมาเยือน รวว่าพวกเขาจะกลับมาให้เห็นหน้า กลับมาให้แก่ได้ฟังพา เยียวยาบาดแผลจากการถูกทอดทิ้งให้หายสนิท แต่ดูเหมือนการรอคอยของแกจะนานแสนนาน อาจนับเดือนปีได้สำหรับคนอื่น แต่สำหรับแกมันคงยาวนานแทบเป็นนิรันดร์

...ทุกดีกหญิงชรายังหวีดร้องแหบโหย สะกดหมู่บ้านให้ตก
อยู่ในความหม่นเศร้า คนในหมู่บ้านเล็กคิดไปนานแล้วว่า จะจัดการกับ
โครงกระดูกอย่างไรดี ต่างยอมรับการคงอยู่ของแกโดยดี
(กัปกัลป์. 2548 : 83)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า แม้ว่าหญิงชราเสียชีวิตไปแล้ว แต่วิญญาณ
ก็ยังรอคอยการกลับมาของลูก จนกระดูกของหญิงชราร้องไห้ทุกคำคืน มานำเสนอ
แนวคิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกว่า พ่อแม่เป็นคนที่เลี้ยงดูลูก แม้สภาพ
ของตัวชราแล้ว ยังช่วยลูกเลี้ยงดูหลานด้วย แต่ลูกและหลานกลับไม่มาเยี่ยมพ่อแม่บ้าง
ไม่ดูแลพ่อแม่ของตน จนกระทั่งพ่อแม่เสียชีวิตก็ไม่กลับมาอีก ทำให้พ่อแม่ไม่สมหวัง
จนถึงเวลาเสียชีวิต แสดงให้เห็นถึงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกว่า
พ่อแม่ขาดการดูแลของลูก ลูกไม่ใส่ใจพ่อแม่ของตน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก
มีความห่างเหิน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีอยู่ในสังคม ไม่ดีต่อการพัฒนาของสังคม เป็นปัญหา
ที่ต้องแก้ไข

2.2 มนุษย์ใช้อำนาจในทางที่ผิด

ปัญหาด้านอำนาจไม่ชอบธรรม เป็นปัญหาที่ผู้มีอำนาจใช้อำนาจของตนในทาง
ที่ผิด ใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ทำให้คนอื่นเดือดร้อนหรือสร้างความ
สูญเสียให้กับคนอื่น เกิดความไม่ชอบธรรมในสังคม จากการศึกษาวรรณกรรม สัจนิยม
มหัศจรรย์ที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า ในวรรณกรรมจำนวน
หลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดเรื่องปัญหาด้านอำนาจไม่ชอบธรรมโดย
ผ่านสัจนิยมมหัศจรรย์ เช่น นวนิยายเรื่อง เล่นเงา เรื่องสั้นเรื่อง “หนดของอำนาจ”
“กระดูกของความลง” “เงาแห่งฝน” “นก” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง เล่นเงา ของจิรภัทร อังศุมาลี ได้กล่าวถึง ยาเปาะเงะหอน
ปีละครั้งช่วงรอมฎอน หอนมาตั้งแต่ลูกชายก่อเดรัญ์ถูกทหารใช้อำนาจฆาตยาในเรื่องที่
ไม่ชอบธรรม เนื่องจากลูกสะใภ้มะนิเป็นคนสวย มีผู้พันคนหนึ่งมาชอบ แต่ไม่รู้ทำใจดี
เลยให้ลูกน้องมาลากตัวก่อเดรัญ์ไป พร้อมยึดข้อหาคอมมิวนิสต์ แล้วต่อรองกับมะนิมา
ให้ยอมเป็นเมีย แต่มะนิไม่ยอม ก่อเดรัญ์จึงถูกทำร้ายด้วยทหารใช้กรกระบะลากตัวไป

หัวหมูปาน สูดหายใจเสียชีวิต ตัวละครไอ้เท่ง ซึ่งเป็นตัวละครสัจนิยมมหัศจรรย์ เวลานั้นถึงเรื่องไม่ชอบธรรมเรื่องนี้ก็อยากจะร้องไห้ ส่วนยาเปาะเจ๊ะก็จะนอนในช่วงรอมฏอนดังตัวอย่าง

แล้วสิ่งที่ไม่สามารถคาดหมายก็เกิดขึ้น ขณะไอ้เท่งน้ำตาไหลพราก เปาะเจ๊ะเงยหน้าแหงนมองจันทร์เพ็ญเหนือยอดยางทางทิศตะวันออก ช่วงปลายคืนกับต้นรุ่งมาบรรจบกัน แก่ห่อริมฝีปาก หายใจเข้าเต็มปอด เปล่งเสียงหอนยาวโหยวน ดังก้องไปทั่วสวนยาง ช่วงจังหวะหยุดรวบรวมลมหายใจ เสียงสะท้อนแผ่วแว่วกลับมาจากเทือกเขาสูง ยิ่งเต็มไปด้วยความรู้สึกโหยหาและแผ่ความเจ็บปวดมากขึ้นไปอีก

“ใช่เลย” ไอ้เท่งพยักหน้ารุนแรงราวบ้าคลั่ง เงยหน้าขึ้นมองเบื้องบน สายตากลมโตแดงก่ำและเต็มไปด้วยหยาดน้ำตาสีแดงเลือดจ้องนิ่งเหมือนทะลุผ่านเพดานห้องออกไปสัมผัสกับดวงตาอีกคู่หนึ่งอันมุ่มมันกำลังก้มลงมามองพอดี

(เล่นเงา. 2549 : 264)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างยาเปาะเจ๊ะนอนปีละครั้งช่วงรอมฏอนหลังจากลูกชายถูกทหารฆ่าอย่างไม่ยุติธรรม ซึ่งวันที่ยาเปาะเจ๊ะนอนนั้นเป็นวันที่ลูกตาย ส่วนไอ้เท่งเป็นตัวหนึ่งตระกูล แต่มีชีวิตอมตะ รู้ทุกอย่างที่เกิดขึ้น เวลาเขานึกถึงเรื่องไม่ชอบธรรมเรื่องนี้แล้วก็อยากจะร้องไห้มานำเสนอแนวคิดปัญหาด้านอำนาจไม่ชอบธรรมผ่านเหตุการณ์มหัศจรรย์ที่ กล่าวคือ ผู้มีอำนาจเพื่อความต้องการหรือผลประโยชน์ของตน ใช้อำนาจของตนไปใส่ร้ายคนอื่นหรือยึดข้อหาให้กับคนอื่นกำจัดผู้ขัดขวาง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ชอบธรรมหรือผิดกฎหมาย การนอนของตัวละครเปาะเจ๊ะเป็นสัญลักษณ์การเรียกร้องความเป็นธรรม ผู้ประพันธ์จึงเสนอปัญหาด้านอำนาจไม่ชอบธรรม และเมื่อเจอปัญหานี้จริง ๆ มนุษย์ต้องออกมาต่อต้านอำนาจที่ไม่ชอบธรรม เรียกร้องความยุติธรรมให้กับตนเอง

2.3 มนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตน

ทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจโดยการแลกเปลี่ยนสินค้าและการบริการที่มุ่งหาผลกำไร ผู้คนในสังคมนิยมแสวงหาเงินทองหรือทรัพย์สินตามการพัฒนาของสังคมซึ่งเป็นกระแสหลักของปัจจุบัน ไปไหนมาไหนก็ขาดเงินทองไม่ได้ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาทุนนิยม ผู้คนมุ่งแต่แสวงหาผลประโยชน์หรือความเจริญทางวัตถุของตนเอง โดยไม่สนใจคนอื่นหรือแม้กระทั่งทำร้าย คนอื่น ซึ่งมนุษย์กำลังเผชิญหน้ากับปัญหานี้จากการศึกษาวรรณกรรมสังขนิมมมัทศจรรยที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า ในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดเรื่องปัญหามนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตนโดยผ่านสังขนิมมมัทศจรรย เช่น เรื่องสั้นเรื่อง “กรอบ” “หนดของอำนาจ” “เด็กชายกับต้นไม้ประหลาด” “เขี้ยวของคำ” “สุวรรณภูมิ” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องสั้นเรื่อง “กรอบ” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น *บันไดกระจก* ของวัฒน์ ывงแก้ว ได้กล่าวถึง ภรรยาได้คลอดทารกน้อยที่มีผิวสีทอง เส้นผมของเขาเมื่อหลุดออกแล้วจะกลายเป็นทองคำ วันหนึ่งขณะที่เขาเร่งกรี๊ดกระดาศลงใบใหญ่ มีดแหลมบาดฝ่ามือเป็นแผลยาว แม่เขาสั่งเกตว่าเลือดที่ออกนั้นกลายเป็นทองคำ แล้วมนุษย์ทองคำคนนี้ก็ไม่ได้รู้สึกเจ็บใด ๆ และแผลหายไปในสามสี่ชั่วโมง ดังนั้นพ่อแม่เขาจึงตัดนิ้วของเขาทุกคืนเวลาที่เขาลับสนิท นิ้วที่ถูกตัดของเขาจะกลับเป็นปกติตอนเช้า และนิ้วที่ถูกตัดนั้นก็กลายเป็นทองคำ ช่วยพ่อแม่ทำธุรกิจของครอบครัว พ่อแม่มีแต่ได้ทองคำจากการทำร้ายร่างกายของลูกอย่างไม่มีสิ้นสุด และยังบอกว่าทำอย่างนี้เพื่อครอบครัวดังตัวอย่าง

“ธุรกิจของเรายังไม่มั่นคงนะลูก นิ้วของลูกก็เพียงแค่ทำให้เรามีรายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย เมื่อหักลบกับที่เราขาดทุน แต่ถ้าวันหนึ่งที่ธุรกิจของเราอยู่ตัว พ่อกับแม่จะไม่ตัดนิ้วของลูกอีก พ่อสัญญา”

“จ๊ะ ลูกนะ เราจะทำตอนลูกหลับ ตื่นขึ้นมาลูกก็มีนิ้วมือปกติ”
แม่เสริม

(กรอบ. 2554 : 103)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างพ่อแม่ตัดชิ้นส่วนร่างกายของมนุษย์ทองคำเพื่อได้เงินทองและผลประโยชน์ เนื่องจากชิ้นส่วนของร่างกายมนุษย์ทองคำหลุดลงมาจะเป็นทองคำ มานำเสนอปัญหามนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตนว่า คนในสังคมนิยมหาทุกวิถีทางไปแสวงหาเงินทองหรือผลประโยชน์ของตนอยากมีรายได้เพิ่มขึ้น แม้วิธีนั้นอาจทำร้ายลูกหรือผิดศีลธรรมจริยธรรมก็ตาม พ่อแม่เหมือนทำทุกอย่างเพื่อครอบครัวและลูก แต่จริง ๆ แล้วไม่ใช่อย่างนั้น เพียงแต่อยากได้ความเจริญทางวัตถุเพื่อตัวเองเท่านั้น แม้สัญญากับลูกว่าเมื่อไหร่ธุรกิจของครอบครัวอยู่ตัวแล้ว ก็จะไม่เลิกทำร้ายลูกเพื่อหารายได้ แต่พอถึงขั้นที่ธุรกิจของครอบครัวเจริญมากแล้ว ก็ยังไม่หยุดทำร้ายลูก และยังคงสร้างมหาวิทยาลัยบนเกาะขึ้นเพื่อให้ลูกได้เรียนที่นี่ ไม่ต้องไปที่ไกล ดังตัวอย่าง

“เออละ” พ่อเริ่มสาธยาย “ลูกรู้หรืออีกไม่นานลูกจะจบมัธยมแล้วต้องไปเรียนต่อมหาวิทยาลัย อีกตั้งสี่ปีทีลูกจะไม่ต้องอยู่กับเรา แต่ลูกรู้มั๊ย ธุรกิจหลายอย่างของเรากำลังรุ่งเรือง ยิ่งเราลงเม็ดเงินไปมากเท่าไร ก็ยิ่งทำให้ธุรกิจของเราดีกว่า หนูกว่า ลูกคำก็จะแน่นอนมาที่การลงทุนไม่ต่างไปจากการปลูกพืชผัก ยิ่งปลูกเยอะ ดอกผลก็เยอะตาม” มหาวิทยาลัยถูกสร้างขึ้นและเปิดอย่างรวดเร็วด้วยเส้นสายและเงินใต้โต๊ะ มนุษย์ทองคำรู้สึกหดหู่และอ้างว้าง เมื่อรู้ถึงแผนการของพ่อเหมือนลอยคออยู่ในทะเลที่มองไม่เห็นฝั่ง อิสระเสรีในภาพฝันหลุดลอยไปอย่างไร้จุดหมาย...

(กรอบ. 2554 : 109)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความโลภทางจิตใจของมนุษย์ผ่านการกระทำของพ่อแม่ที่ตัดร่างกายลูกส่งจันนิยมนหัตถจารย์เพื่อให้ส่วนที่ตัดออกไปกลายเป็นทองคำ ความโลภความอยากไม่มีที่สิ้นสุดยิ่งในสมัยทุนนิยมมนุษย์ยอมทำทุกอย่างเพื่อได้เงินทอง ชีวิตคนมีค่าน้อยกว่าเงินทอง แม้เป็นพ่อแม่กับการกระทำของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ก็ล้วนอยากได้เงินทองจากลูก ไม่ใช่ทำทุกอย่างเพื่อลูก เป็นเพียงแค่พ่อแม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตนอย่างเดียว ไม่มีความรัก

ระหว่างพ่อแม่กับลูก ความรักกลายเป็นสิ่งไร้ค่า ซึ่งมีผลเกิดจากปัญหาทุนนิยมในสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาทางสังคม ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดใน 3 ประเภทโดยผ่านตัวละครสังคมนิยมนหัทศจรยัหรือเหตุการณ์สังคมนิยมนหัทศจรยั ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เย็นชาเกิดปัญหาทางสังคม ลูกขาดการดูแลของพ่อแม่หรือพ่อแม่ขาดการดูแลของลูก ครุฑก็ไม่ได้เอาใจใส่ และให้ความเข้าใจกันและกัน บุคคลในสังคมไม่ใส่ใจคนอื่น มีความสัมพันธ์ที่เย็นชาจนเกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม 2) มนุษย์ใช้อำนาจในทางที่ผิด คนที่มีอำนาจฉวยหลงในอำนาจของตน ใช้อำนาจในทางที่ผิดเพื่อความต้องการของตน 3) มนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตน คิดว่าผลประโยชน์หรือเงินทองเป็นสิ่งที่มีความที่สุด ปัญหาทางสังคมเหล่านี้ ซึ่งไม่ดีต่อการพัฒนาของสังคม สร้างสังคมเป็นสังคมไร้ความอบอุ่นและเย็นชา

3. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ในวรรณกรรมสำนันิยมนหัทศจรยัที่เข้ารอบสุดท่ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านในแง่มุมต่าง ๆ เรื่องราว นหัทศจรยัได้สัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อพื้นบ้านหรือตำนานเรื่องเล่าท้องถิ่น ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดการเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ หรือสั่งสมและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ความเชื่อของคนไทยที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผีผางเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในรากของชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จากการศึกษาวรรณกรรมสำนันิยมนหัทศจรยัที่เข้ารอบสุดท่ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า ในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดการเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผ่านสังคมนิยมนหัทศจรยั เช่น นวนิยายเรื่อง *วิญญาณที่ถูกเนรเทศ* *เรื่องเล่าในโลกลงตา* *เรื่องสั้นเรื่อง “เงาแห่งฝน”* *“นฤมิตมายา”* *“แม่ผดแห่งหุบเขา”* ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องสั้นเรื่อง “นฤมิตมายา” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น *อสรพิษและเรื่องอื่น ๆ* ของแดนอรัญ แสงทอง ได้กล่าวถึง หญิงสาวที่ปรากฏตัวจากภาพฝาผนังคนนั้น ได้ช่วยอธิบายจากต่าง ๆ บนภาพฝาผนังให้ “เขา” ฟัง เนื่องจากภาพฝาผนังเหล่านั้น มีเวลานานและขึ้นราบ้าง จึงมองไม่ค่อยชัด ภาพหนึ่งที่หญิงสาวอธิบายให้ “เขา” ฟังนั้น เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ และการประกวดบั้งไฟพญานาคเพื่อฉลองเทศกาลสงกรานต์ สำหรับชาวล้านนาในสมัยหญิงสาวดำรงชีวิตอยู่ โดยตัวอย่าง

“เห็นพวกผู้ชายในภาพนี้ไหมเล่า เขาเล่นสะล้อซอซึงและเขา ขับเพลงและบ้างก็พ้อนรำ” “เห็นไม้ซัดนักรบรอก แต่เข้าใจว่าคงจะม่วนอยู่” “ตกป่วยสักหน่อยพวกผู้ชายเขาก็จะไปริมฝั่งแม่น้ำ เขาจะจุดบั้งไฟ ประกวดประชันกัน” “นี่กว่าจะเป็นมีคือนอีสานเท่านั้นเสียอีกที่จุดบั้งไฟ” เขาตั้งข้อกังขา “แต่กาลก่อนคนไทยเหนือกับชาวพญานาค แม้พวกไทยใหญ่ ในเชียงตุงและไทยลื้อแดนสิบสองปันนาก็จุดบั้งไฟพญานาค”
(นฤมิตมายา. 2557 : 266)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้สร้างวิญญานที่ปรากฏจากภาพ ฝาผนังมาพรรณนากิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงสงกรานต์ของชาวล้านนาในสมัยหญิงสาว ยังมีชีวิตอยู่ มานำเสนอแนวคิดการเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น การบรรยายของวิญญาน ผู้หญิงที่อยู่บนภาพฝาผนังทำให้ตัวละคร “เขา” ได้รับรู้ชาวลื้อก็จุดบั้งไฟพญานาค เหมือนชาวอีสานด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจที่เป็นชาวล้านนาสำหรับหญิง สาวบนภาพฝาผนัง ผู้ประพันธ์จึงได้เสนอแนวคิดว่าวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรม ที่ล้ำค่า เราต้องเชิดชูและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ให้ภูมิปัญญาเหล่านั้น ได้สืบทอดจากรุ่นต่อรุ่น

3.2 การยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ

สำหรับเรื่องผีสงเทวดา คนไทยมีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนมี วิญญาน สามารถบันดาลความสุขหรือ ความทุกข์ให้กับมนุษย์ มนุษย์จึงต้องเคารพ บูชาผีสงเทวดา ผีสงเทวดาถึงจะไม่ทำร้ายมนุษย์ จากการศึกษาวรรณกรรม สัจนิยม

มนัสจรรย์ที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2539-2564 พบว่า ในวรรณกรรมจำนวนหลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดการเคารพบูชาผีสาธเทวดาโดยผ่านสำนวนมนัสจรรย์ เช่น เรื่องสั้นเรื่อง “หญิงเสา” “ผีไร้หน้า” “เสาให้” “เขี้ยวของคำ” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องสั้นเรื่อง “เสาให้” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น อสรพิษและเรื่องอื่น ๆ ของแดนอรัญ แสงทอง ได้กล่าวถึง พรานคนหนึ่งโค่นต้นตะเคียนทองเพื่อนำไปถวายเป็นเสาหลักเมือง บนต้นตะเคียนทองต้นนี้ได้สิงสถิตวิญญาณของแม่นาง แต่ระหว่างการขนส่งต้นตะเคียนทองนั้น นายช่างใหญ่รอไม่ไหวจึงใช้ต้นไม้อื่นเป็นเสาหลักเมืองแทน ต้นตะเคียนต้นนั้นจึงถูกทิ้งริมฝั่ง แม่น้ำป่าสัก แม่นางร้องไห้ทุกคำคืน ผู้คนจึงทำพิธีให้ขลุ่ยตะเคียนต้นนั้น และสร้างศาลให้แม่นาง ผู้คนทั้งจากใกล้และไกลต่างพากันกราบไหว้แม่นางไม่ได้ขาดสาย ดังตัวอย่าง

วันหนึ่ง เมื่อผู้คนเขาทำพิธีอุทิศวิญญาณของต้นนั้นขึ้นจากน้ำ แม่นางก็เอนอ่อนให้แต่โดยดี เมื่อเขาเอาขลุ่ยขึ้นไปไว้ในบริเวณวัดแห่งหนึ่ง แม่นางก็ไม่ว่าอะไร เมื่อเขาเอาขลุ่ยขึ้นไปสถิตอยู่บนแท่นบูชาอันสูงและยาว แม่นางก็มีชีวิตขึ้น เมื่อเขาสร้างศาลให้แม่นางสถิตในที่ใกล้ ๆ กันนั้น แม่นางก็ยินยอม แม้ขลุ่ยตะเคียนทองต้นนี้จะซบเรียวลง หดสั้นลง และแตกแยกร้าวรานไปทั่วด้วยอำนาจแห่งความตรอมตรม แต่ผู้คนทั้งจากใกล้และไกลก็ต่างพากันไปกราบไหว้อยู่เสมอมิได้ขาดสาย
(เสาให้. 2557 : 170-171)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดการเคารพบูชาผีสาธเทวดาผ่านตำนานเสาให้ว่า แม้ว่าสภาพต้นตะเคียนซบเรียวลง หดสั้นลง แต่ด้วยความเคารพและนับถือในผีสาธเทวดา จึงสร้างศาลให้และกราบไหว้เคารพบูชาด้วยความศรัทธาอย่างไม่ขาดสาย แสดงแนวคิดการยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติของคนไทย

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว สรุปได้ว่า ในวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านใน 2 ด้าน ได้แก่ 1) การเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมล้ำค่าสำหรับแต่ละชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ตำนาน นิทานพื้นบ้าน หรือประเพณีต่าง ๆ ก็ตาม ต่างก็ได้นำมาแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ คนไทยมีความเชื่อว่าต้องเคารพบูชาผีสังเทวดาต่าง ๆ นำเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ไปบูชา ผีสังเทวดา ยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ แสดงความเคารพนับถือให้กับผีสังเทวดา

4. แนวคิดการพัฒนา

ไชโย วิไลพร (2556) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาว่า การพัฒนาคือกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง เศรษฐกิจเจริญขึ้น ผู้คนต้องแสวงหาผลประโยชน์หรือเงินทุนเพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบสนองการพัฒนาของสังคม การพัฒนาจึงได้นำพาผู้คนมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ในอีกแง่มุมหนึ่ง การพัฒนาย่อมเกิดปัญหาในตัวเอง ทำให้ผู้คนแม้แต่แสวงหาผลประโยชน์ของตน ปฏิเสธความเชื่อดั้งเดิมในสังคม จึงเกิดปัญหาทางสังคม ในวรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดการพัฒนาใน 2 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และการพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การพัฒนาทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

การพัฒนาทำให้การสื่อสารและการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลและระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น วัฒนธรรมหลากหลายจึงได้ผสมผสานเข้ามาในสังคม ทำให้บุคคลได้รู้จักวัฒนธรรมของต่างประเทศหรือต่างชาติพันธุ์ สังคมกลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เรื่องสั้นเรื่อง “ใบหน้าของผีไร้หน้า” ในหนังสือรวมเรื่องสั้น *หญิงเสาะและเรื่องราวอื่น* ของกล้า สมทุวนิชได้กล่าวถึง หลังเกิดเหตุการณ์ผีไร้หน้า “ข้าพเจ้า” ในฐานะที่เป็นผู้สื่อข่าวพลเมือง จึงเชิญนักวิชาการมาวิจารณ์เรื่องนี้ นักวิชาการบอกว่าผีไร้หน้าเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมญี่ปุ่น ดังตัวอย่าง

“ผมเชื่อว่าเป็นอย่างหลัง-อย่าว่าแต่ผีเลยคุณ คนไทยเราทุกวันนี้
วัฒนธรรมญี่ปุ่นผสมเข้ามาในวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยเราอย่างชัดเจน
เดี๋ยวนี้ตลาดนัดทุกแห่งมีซูชิขึ้นละสิบบาทขาย เราเริ่มมีเด็กที่มีพฤติกรรม
แบบโอตาคุ ในโลกของผีเองก็เช่นกัน ก็เป็นไปได้ที่ผีไทยจะเลียนแบบ
วิธีการหลอกหลอนมาจากญี่ปุ่น”

(ใบหน้าของผีไร้หน้า. 2557 : 17)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นในเรื่องเล่า
ผีไร้หน้ามานำเสนอแนวคิดการพัฒนาทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่
หลากหลาย นักวิชาการในทวีปที่ได้อธิบายความเป็นมาของผีไร้หน้าที่มาจากอิทธิพล
ของวัฒนธรรมญี่ปุ่น วัฒนธรรมญี่ปุ่นได้ผสมเข้ามาในวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยอย่าง
ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมอาหารการกิน วัฒนธรรมโอตาคุ หรือเรื่องผีไร้หน้าที่ตาม
แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทำให้บุคคลได้รู้จักชาติพันธุ์อื่น ประเทศอื่นมากยิ่งขึ้น

4.2 การพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่

การพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่เป็นแนวคิด
ที่ผู้ประพันธ์สังขนิมมหัสจรรย์นำเสนอแก่ผู้อ่านเพื่อให้ได้รับรู้ถึงหลังจากสังคมได้มีการ
พัฒนาขึ้นแล้ว ผู้คนในสังคมมีความรู้มากขึ้น ได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มากขึ้น เป็นบุคคลสมัยใหม่ ไม่เชื่อความเชื่อดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสืบทอดมาจากรุ่นต่อรุ่น
จึงเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ จากการศึกษาวรรณกรรม
สังขนิมมหัสจรรย์ที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 พบว่า ในวรรณกรรม
จำนวนหลายเรื่อง ผู้ประพันธ์ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อ
ดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ผ่านสังขนิมมหัสจรรย์ เช่น นวนิยายเรื่อง *วิญญาณที่ถูกเนรเทศ*
เรื่องสั้นเรื่อง “แม่ผดแห่งหุบเขา” “เรื่องเล่าหนองเตย” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง *วิญญาณที่ถูกเนรเทศ* ของ วิมล ไทรนิมโนวล ได้กล่าวถึง หลังจาก
“ฉัน” เสียชีวิตแล้ว วิญญาณของ “ฉัน” กลับไปยังบ้านเกิด และพบตาของตน และ
เพื่อนสนิทคนหนึ่งในสมัยเด็ก เธอก็เสียชีวิตไปแล้ว แล้ววิญญาณของเธอกลายเป็น
แม่โพสพที่อยู่ทุ่งนาตลอดวัน เธอบอก “ฉัน” ว่าเธอเหงามากเพราะไม่มีแม่โพสพอื่นแล้ว

และเธอได้บอกสาเหตุว่าเพราะคนสมัยนี้ไม่ได้ศรัทธาแม่โพสพเหมือนสมัยตาแล้ว ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการปลูกและเกี่ยวข้าว และได้ทำร้ายแม่โพสพด้วย ดังตัวอย่าง

“ฉันเคยบอกเธอแล้วว่า เดียวนี้จะเจ้าของนาเขาไม่ศรัทธาแม่โพสพกันแล้ว ไม่มีใครทำพิธีไหว้แม่โพสพเพื่อขอให้ช่วยดูแลข้าวกล้าไปจบเก็บเกี่ยวแล้ว พวกเขາปลูกข้าวด้วยเมล็ดพันธุ์ใหม่ ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงต้นข้าว ใช้สารพิษกำจัดวัชพืช กำจัดแมลง กำจัดหอย ปูและหนู พวกเขาไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแม่โพสพอีกต่อไป ข้าพวกเขายังเห็นเป็นเรื่องมงายไร้สาระอีกด้วย เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยว พวกเขาก็ใช้เครื่องจักรคันโตแล่นไปในนาข้าว มันสามารถเก็บเกี่ยวและนวดเอาเมล็ดข้าวใส่กระสอบได้เลยด้วยเหตุนี้บรรดาแม่โพสพจึงหัวใจสลาย ล้มตายไปภายใต้เครื่องจักรคันโตนั่นเอง”

“เหตุที่เธอยังเป็นแม่โพสพอยู่ได้นี้ก็เพราะปู่ของฉันยังใช้ควายทำนา และยังศรัทธาต่อแม่โพสพใช้ไหม”

“ใช่ และมีปู่เธอคนเดียวเท่านั้น ที่ทำให้ฉันเป็นแม่โพสพอยู่ได้”

(วิญญานที่ถูกเนรเทศ. 2552 : 393-394)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ใช้คำพูดของแม่โพสพมาบอกปรากฏการณ์คนสมัยนี้ไม่ค่อยศรัทธาต่อแม่โพสพเหมือนสมัยปู่ย่าตายาย มานำเสนอแนวคิดการพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ กล่าวคือ ความเชื่อดั้งเดิมอย่างเช่นความเชื่อแม่โพสพ เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดตั้งแต่บรรพบุรุษ เวลาทำนาปลูกข้าวก็ต้องทำพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแม่โพสพ ขอให้แม่โพสพได้ปกป้องการปลูกข้าวอย่างราบรื่นและได้ข้าวมากขึ้น แต่ตามการพัฒนาของสังคม มนุษย์ได้ประดิษฐ์เครื่องอุปกรณ์ สามเคมี ต่าง ๆ ในการทำนาข้าว ผู้คนจึงได้มีข้าวเพิ่มมากขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาแม่โพสพอีก จึงเกิดเหตุการณ์ที่ผู้คนสมัยใหม่ไม่ศรัทธาแม่โพสพอีก ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดนี้ผ่านตัวละครสังขนิมมหนัดจรรย์แม่โพสพ ทำให้เห็นถึงการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว สรุปได้ว่า ในวรรณกรรมสังขนิมมัตตจรรย ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาใน 2 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าในด้านอาหารการกิน หรือวัฒนธรรมผี เป็นต้น ทำให้ประเทศใดประเทศหนึ่งได้รู้จักวัฒนธรรมของประเทศอื่น และ 2) การพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ กล่าวคือตามการพัฒนาของประเทศหรือโลก ความเชื่อดั้งเดิมอาจถูกถือว่าเป็นเรื่องงมงาย ผู้คนสมัยใหม่จึงไม่ได้เชื่อหรือนับถือความเชื่อดั้งเดิมนับแต่บรรพบุรุษ กลับไปเชื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้เกิดวิกฤติความเชื่อดั้งเดิมสูญหาย สูญเสียรากเหง้าของตน

สรุปผล

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสังขนิมมัตตจรรยกับการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 จากนวนิยาย 7 เล่มและเรื่องสั้น 30 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดหลัก 4 แนวคิด ผ่านตัวละครสังขนิมมัตตจรรยหรือเหตุการณ์มหัศจรรย์ แนวคิดดังกล่าว ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดการยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความทุกข์ว่า ชีวิตมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนเสนอการที่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น เช่น ความรัก ความแค้น ความเป็น ความตาย จะทำให้มนุษย์เกิดความทุกข์ และนำเสนอแนวคิดการเป็นตัวของตัวเองเสริมให้โลกสวยงามว่าการเป็นตัวเอง แสดงตัวเป็นตัวเอง เป็นเรื่องที่มีคุณค่ามากที่สุด มนุษย์ต้องทำตามจิตใต้สำนึกของตนเอง ซึ่งจะเสริมให้โลกได้สวยงาม นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังได้นำเสนอแนวคิดความรักความเมตตาทำให้สังคมมีความอบอุ่นว่า บุคคลในสังคมต้องการความรักความเมตตาต่อกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกในครอบครัว หรือบุคคลที่ไม่รู้จักในสังคมก็ตาม การให้ความรักความเมตตาให้แก่กัน จะทำให้โลกมนุษย์มีความสามัคคีกันและมีความอบอุ่น 2) แนวคิดปัญหาทางสังคม ซึ่งจำแนกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การขาดความใส่ใจก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มนุษย์ใช้อำนาจในทางที่ผิด มนุษย์มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่มนุษย์

กำลังเผชิญอยู่ และไม่ดีต่อความก้าวหน้าทางสังคม 3) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งสามารถจำแนกเป็นแนวคิดการเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเคารพบูชาผีสางเทวดา ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดการเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อต่าง ๆ พิธีกรรม หรือประเพณี ล้วนเป็นภูมิปัญญาที่ล้ำค่า มนุษย์ต้องเชิดชูและสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นจากรุ่นสู่รุ่น และผู้ประพันธ์ยังนำเสนอแนวคิดการยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติว่า มนุษย์ต้องยำเกรง เคารพบูชาผีสางเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ และ 4) แนวคิดการพัฒนา สามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การพัฒนาทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย คือ การพัฒนาทำให้การสื่อสารระหว่างทั่วโลกได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ประเทศใดประเทศหนึ่งได้เข้าใจประเทศอื่นได้มากขึ้น จึงเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน วัฒนธรรมจึงหลั่งไหลเข้าไประหว่างประเทศ โลกกลายเป็นโลกพหุวัฒนธรรม และการพัฒนาเกิดการปะทะระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ คือตาม การพัฒนาของประเทศ บุคคลสมัยใหม่มีความรู้มากยิ่งขึ้น ได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ จึงกลับไม่เชื่อความเชื่อดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อมา เช่น ความเชื่อแม่มดแม่โพสพ เป็นต้น ความเชื่อดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่จึงเกิดการปะทะกัน สังคมเกิดวิกฤติ การสูญเสียรากเหง้าของตน วรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสังคมไทยเป็นอย่างมาก มีแรงกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สวรรค์ชีวิต และเชิดชูวัฒนธรรมอันล้ำค่าของไทย สร้างความภาคภูมิใจให้กับความเป็นไทย และไม่ลืมรากเหง้าของตน เชื่อมันศรัทธาในด้านดีของจิตใจมนุษย์ สมเป็นวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ เนื่องจากวรรณกรรมรางวัลซีไรต์และวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ มีคุณค่าหลัก 2 ประการ ได้แก่ คุณค่าทางวรรณศิลป์ และ คุณค่าต่อชีวิตและสังคม ด้านคุณค่าทางวรรณศิลป์ วรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ถือมีวรรณศิลป์ โดยใช้กลวิธีการประพันธ์อย่างสร้างสรรค์ เล่าเรื่องในมุมใหม่ ใช้ความมหัศจรรย์มาเล่าความจริงในสังคม ส่วนคุณค่าต่อชีวิตและสังคม วรรณกรรมสังคมนิยมมหัศจรรย์ได้วิพากษ์ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย เป็นกระจกสะท้อนสังคมไทย และยังนำปรัชญาการใช้ชีวิตมายังผู้อ่าน สร้างตระหนักความเป็นมนุษย์ และเชิดชูวัฒนธรรมอันล้ำค่าของคนไทย รักษารากเหง้าของตนและสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดปัญหาสังคม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ได้สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ นพวรรณ รองทอง เรื่อง *กำเนิดและพัฒนาการของนวนิยายสำนันิมมัทศจรรย* (2543) ที่พบว่า เนื่องจากนวนิยายสำนันิมมัทศจรรย ได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากความต้องการที่จะนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของมนุษยชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวทางการเมืองและความไม่เป็นธรรมที่ประชาชนได้รับจากการตกอยู่ภายใต้การเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจหรือภายใต้การกดขี่ข่มเหงทางชนชั้น สิ่งที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายกลุ่มนี้ จึงมีเนื้อหาแฝงเร้นไปด้วยการเสียดสี ประชดประชันตีแผ่ความไม่เป็นธรรม ตลอดจนนำเสนอความไร้สาระในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอีกด้วย ผู้ประพันธ์ต้องการสะท้อนภาพการเมือง สังคม และแนวความคิดร่วมสมัยมายังผู้อ่าน การศึกษาแนวคิดและภาพสะท้อนของสังคมจากนวนิยายสำนันิมมัทศจรรย เป็นการศึกษานวนคิดหลักที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของหัตถกกาญจน์ อารีศิลป์ (2556) เรื่อง *สำนันิมมัทศจรรยในวรรณกรรมของอนุสรณ์ ติปยานนท์* พบว่า สำนันิมมัทศจรรย ในฐานะกลวิธีการประพันธ์ที่มีแนวคิดและอุดมการณ์อยู่เบื้องหลัง เป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมร่วมสมัย ซึ่งเอื้อให้ผู้ประพันธ์ผสมผสานลักษณะความเป็นท้องถิ่นไทยเข้ากับวัฒนธรรมในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเสนอภาพสังคมไทยร่วมสมัยในโลกไร้พรมแดน ยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเต็มไปด้วยกระแสวัฒนธรรมที่ไหลเวียนเปลี่ยนผัน นอกจากแนวคิดปัญหาสังคม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม กับแนวคิดการพัฒนาได้สอดคล้องกับงานวิจัยของคนอื่นแล้ว ในวรรณกรรมสำนันิมมัทศจรรยที่เขารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 ผู้แต่งยังได้นำเสนอแนวคิดปรัชญาการใช้ชีวิตผ่านสำนันิมมัทศจรรย แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าผู้ประพันธ์ได้ใช้สำนันิมมัทศจรรยมาวิพากษ์ปัญหาสังคมในปัจจุบัน เปิดเผยด้านไม่ดีของสังคม แต่ผู้ประพันธ์ยังอยากให้ผู้อ่านได้รับความหมายของชีวิตที่แท้จริงและปรัชญาการใช้ชีวิต ได้แก่ว่าแม้ว่าสังคมมีปัญหาต่าง ๆ แต่มนุษย์ไม่ควรลืมหินที่สอยงามของตัวเอง ไม่ควรลืมความเป็นคนของตน ควรมองสังคมในแง่ดี ดำรงชีวิตด้วยจิตใจดีงาม ทำความดีให้กับสังคมและตัวเอง ช่วยให้สังคมมีความอบอุ่น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์สังนัยมมหัสจรรย์กับการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2539-2564 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมสังนัยมมหัสจรรย์ไทยกับวรรณกรรมสังนัยมมหัสจรรย์จีน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านไทยกับวรรณกรรมสังนัยมมหัสจรรย์ไทย

การอ้างอิง

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. (2539). *แผ่นดินอื่น*. กรุงเทพมหานคร: นาคร.
- กล้า สมทวนิช. (2557). *หญิงเสาะและเรื่องราวอื่น*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- จิรภัทร อังศุมาลี. (2549). *เล่นเงา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- จิรัฐ ประเสริฐทรัพย์. (2560). *ประวัติศาสตร์ที่เพ่งเศร้า*. กรุงเทพมหานคร: แชลมอน.
- ชัชวาลย์ โคตรสงคราม. (2552). *ทะเลน้ำนม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2552). วรรณกรรมสังนัยมมหัสจรรย์ สุนทรียศาสตร์ของการต่อต้านและการเมืองว่าด้วยอัตลักษณ์วรรณกรรม. *รัฐศาสตร์สาร รัฐศาสตร์วัฒนธรรม 60 ปี/ รัฐศาสตร์สาร 30 ปี*, 2, 53-87.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2555). *สังนัยมมหัสจรรย์ไทยในคาถาภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: อาน.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2559). *สังนัยมมหัสจรรย์ : ในงานของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ, โทมัส อริสัน และวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: อาน.
- ไชยโย วิไลพร. (2556). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น กับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. *โครงการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*.
- แดนอรัญ แสงทอง. (2557). *อสรพิษและเรื่องอื่น ๆ*. กรุงเทพมหานคร: สามัญชน.
- นพวรรณ รองทอง. (2543). *กำเนิดและพัฒนาการของนวนิยายสังนัยมมหัสจรรย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- ประชาคม ลูนาชัย. (2548). *นิทานกลางแสงจันทร์*. กรุงเทพมหานคร: ศรีปัญญา.
- พิเชษฐศักดิ์โพธิ์พยัคฆ์. (2555). *เรื่องเล่าในโลกลวงตา*. กรุงเทพมหานคร: Way of book.
- ภาสุรี ลือสกุล. (2561). *สังนียมมัทศจรรยในลาตินอเมริกา: ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วรรณกรรม*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรวัตร พันธุ์พิพัฒน์. (2554). *กระดุกของความลวง*. กรุงเทพมหานคร: ในดวงใจ.
- วิมล ไทรนิมโนล. (2552). *วิญญาณที่ถูกเนรเทศ*. กรุงเทพมหานคร: สามัญชน.
- วีรพร นิติประภา. (2564). *ทะเลสาบน้ำตา*. นนทบุรี: A-Book Distribution.
- ศิริวร แก้วกาญจน์. (2555). *โลกประหลาดในประวัติศาสตร์ความเศร้า*. กรุงเทพมหานคร: ใบไม้ป่า.
- ศิริวร แก้วกาญจน์. (2564). *เดฟีน: เรื่องเล่าของตระกูลคนเขียนสื่อจากไทรบุรี*. กรุงเทพมหานคร: ฌกัญญ์.
- หัตถกาญจน์ อารีศิลป์. (2556). *สังนียมมัทศจรรยในวรรณกรรมของอนุสรณ์ ติปยานนท์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- อนุสรณ์ ติปยานนท์. (2551). *เคหวัตถุ*. นนทบุรี: เคหวัตถุ.
- อนุสรณ์ ติปยานนท์. (2554). *นิมิตตวิกาล*. นนทบุรี: เคหวัตถุ.
- อุเทน พรหมแดง. (2548). *ต้นไม้ประหลาด*. กรุงเทพมหานคร: ดับเบิลไดนาโม.